

Előadások Szántó Tibor könyvművész életmű-kiállítására alkalmából. Debrecen, 1978. május 8. – Könyv és műveltség, a nélkülözhetetlen könyv, hasonmás kiadások. /Szerk. Csűry István./ Debrecen 1978. Alföldi ny. 45, [19]1.

„A technikától való elragadtatás, a technika egyeduralmának sivár kora után el kellett következnie annak a kornak, amelyben az anyagot újra szellem járja át s a technika illendőképpen alázasat szolgáljává, engedelmes eszközévé szegődik a Szépnek. A túltengő technikai fejlődés után e kor már közel! Sok jel vall erre. A nyomdászat újra áttelekesedésének kora már megkezdődött. A modern stílus a gépkönyvet megneemesíteni

igyekszik s annak olyan új fajtáját kialakítani, mely szép is. Nyugtalanul keresi az anyag és a szellem, a gyakorlati és a szép, a mesterségszerű és a művészi szintézisét.” Ezekkel a sorokkal fejezte be 1938-ban *Drescher Pál* A szép magyar könyvről az Officina képeskönyvek sorozata számára készített összeállítását. Négy évtized múlva, 1978-ban a debreceni Egyetemi Könyvtár a „gépkönyvet megneemesítő” tipográfusok életműtárlatai sorozatában az ötödik kiállítást Szántó Tibornak szentelte, akinek oroszlánrésze volt abban, hogy a Drescher által közeli jövőnek jelzett tipográfiai korszak hazánkban jelenné vált. A tárlat megnyitásakor rendezett előadás-sorozatban a könyvvel mesterségbeli kapcsolatot tartók a könyvtáros, a filozófus, az irodalmár, a könyvtörténész és – utoljára, de nem utolsósorban – maga a könyvművész fűzték egymásba gondolataikat, tapasztalataikat „mesterségük címeré”-ről, a könyvről. Ezeket az előadásokat és *Keresztury Dezső* intim hangulatú megnyitó szavait szerkesztette egybe gondoskodó szeretettel *Csűry István*. A szép kis kötetet Szántó Tibor életét illusztráló fényképekkel és művészetét jellemző tipográfiai tervekkel egészítette ki, így hozva közel a tárlatot nem ismerő olvasóhoz Szántó Tibort, az embert és a művészt. Az előadás-sorozatban nem egy életmű szabványosan unalmas méltatásait olvashatjuk, hanem elgondolkoztató szavakat a könyv társadalmi jelentőségéről, a múlt és jelen könyvművészetének tudatot formáló hatásáról. E gondolatok révén a könyvvel foglalkozó közönség, „nyomdászok, tanárok, kutatók, könyvtárosok – mint azt Csűry István tömören fogalmazta – műhelytitkokba pillant be, ismeretekkel gazdagszik munkája lényeges társadalmi, történeti összefüggéseiről”.

„A szép könyv utópiája és valósága”, Csűry István beköszöntője, e gondolat jegyében történeti példán demonstrálta a könyvművész helyét a szocialista társadalomban. Maga a példa – *William Morris* – már telitalálat volt: a modern könyvművészet egyik megalapítója, a munkásmozgalom tevékeny résztvevője volt, s nemcsak művészeti téren vallott forradalmi nézeteket. Művészetfilozófiája az emberi környezet megszépítésének az emberi életre gyakorolt hatását tartotta szem előtt. Szocialista volta ellenére azonban

nem a tömegméretű, széles rétegek által elérhető gyári termék művészivé tételét tűzte ki célul, hanem a visszatérést a régi mesterek kézműves gyakorlatához. „A szép környezet, a szép használati tárgy szükségképpen és mindig is kézműves termék marad.” A magyar nyomdászat mai szocialista mesterei ennek a – hozzáférhetőségében arisztokratikus – kézműves tipográfiának az eredményeit is hasznosítva, a demokratikus társadalom tömegméretű olvasói és könyvgyűjtői igényeit szolgálják a szép könyvek sorozatgyártásának megvalósításával.

A következő előadó, Keresztury Dezső „*Könyv és műveltség*” címmel mondta el rendkívül eredeti gondolatait a Gutenberg-galaxis divatos elméletéről, társadalom és könyv, műveltség és könyvkiadás viszonyáról. Felfogásának lényege: a felgyült ismeretanyag elrendezésének és értelmezésének szükségessége, meg a műveltségre vágyók számára rohamos növekedése, ez a két feszítő erő hozta meg Gutenberg találmányaként a könyvet, mint egy társadalmi mozgásnak a manifesztálódását. Ma ismét olyan korszakban élünk, amikor újra hatalmas új ismeretanyag gyűlt fel, s a korszerű műveltség megismerésére vágyók száma is óriási mértékben megnövekedett. Ez a két feszítő, robbanást előidéző erő találkozott össze a harmadik, a technológiai robbanással. Ez okozhat ugyan átmenetileg olyan zavart, amiért akadhatnak, akik meghirdethetik a Gutenberg-galaktika végét, hiszen a könyv helyett „egy sereg olyan sokszorosító, adatgyűjtő, anyagközvetítő, adatmegörökítő, integráló szerszámot hozott létre az emberi szellem, amelyek kezdve a computerektől a filmen át egészen a tömegkapcsolódási intézményekig, mintha a könyv konkurrensiként lépnének fel.” Keresztury Dezső, a humanista tudós azonban azt vallja, hogy mindezek ellenére tovább él „a megjelenésében talán változó, funkciójában azonban azonos könyv”.

Mátrai László „*A nélkülözhetetlen könyv*”-ről szólva a könyvtáros és filozófus gondolatait mondta el a könyvek sorsáról. A könyvek – „az emberiség megbízható memóriája” – „az emberi műveltség jogfolytonosságát képviselik a múltó idő sodrában”. Hiába hirdették meg (éppen egy könyvtáros, *Mac Luhan*, s természetesen ugyancsak könyvben) a könyv alkonyát, a könyv nélkülözhetetlen marad, mert alkotó személyiséggé csak az olvasó ember válhat. A könyv által kapcsolódunk be az „emberi kultúra alkotó kontinuumába” – mondja Mátrai – „Azt az optimális szellemi gazdagságot, melyet a szocializmus szabad körülményei” már lehetővé tesznek, csak az olvasó ember fejlesztheti ki magában – ezért nélkülözhetetlen a könyv.

Szervesen épült az előzőkre a könyvtörténész, Soltész Zoltánné előadása. „*Régi könyvkultúránk hasonmás-kiadásai*” címmel ismertette az utóbbi két évtized hazai facsimile-termését, pontosabban a Szántó Tibor vezette Magyar Helikon hasonmás-kiadási tevékenységét úgy, hogy egyidejűleg tömören tájékoztatott az eredeti keletkezése körülményeiről és sorsáról, művészi és kulturális jelentőségéről, meg a róla készült modern kiadvány tipográfiai értékéről. Így láthattuk át, milyen jelentős szemléletformáló hatása lehet történelmi múltunk, kulturális emlékeink minél szélesebb körben való terjesztésének.

Szántó Tibor „*Pályám emlékezete*” címmel zárta az előadásorozatot, Mátrai Lászlónak azt a tételét igazolva, hogy a könyv segíti az embert alkotó személyiséggé válásában. Szerény, a szakma szeretetétől átmelegülő, igen emberi emlékezése azoknak

a hazai (és külföldi) nagy tipográfusoknak, grafikusoknak, íróknak állított emléket, akik hozzájárultak pályája formálásához.

A debreceni kiadvány külsejében is méltó a nagy könyvművészhez, akinek szentelték. Szép betűi, levegős szedéstükre, a jól megválasztott illusztrációk és azok elhelyezésének viszonya a szedett szöveghez egyaránt dicséri a szerkesztő Csúry Istvánt és a megvalósító *Alföldi Nyomdát*.

WIX GYÖRGYNÉ

A DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR ÉS A KÖNYVMŰVÉSZELET (kiadványjegyzék):

A debreceni könyv. 1561–1972. (Kiállítás). [Közrem.] Csúry István, Bakonyi Béla stb. [Bev.] Bán Imre. Debrecen 1972, Alföldi ny. [10] lev.

A debreceni könyv 1561–1972. A debreceni könyv a magyar művelődés történetében. [Az azonos című kiállítás anyagából összeáll.] Bot Györgyné. [Bev.] Bán Imre. Debrecen 1972, Alföldi ny. 80 l.

A debreceni tipográfiáról, könyvművészetről, könyvtárakról, olvasókról. Előadások a nemzetközi könyvév debreceni ünnepén – Debrecen, 1972. szeptember 12–13. (Szerk. Csúry István.) Debrecen 1973, Alföldi ny. 86 l., 2 t.

Előadások Erdélyi János könyvművész életmű-kiállítása alkalmából. Debrecen, 1977. május 23. [Bev.] Csúry István. Debrecen 1977, Alföldi ny. 65 l. illusztr.

Gáborjáni Szabó Kálmán emlékkiállítása az Egyetemi Könyvtárban. Katalógus. Összeáll. Bot Györgyné. Debrecen 1975, Alföldi ny. 12 l.

Gondolatok a tipográfiáról, nyomdáról Kass János életmű-kiállítása alkalmából. 1977. október 4. (Szerk. Bot Györgyné.) Debrecen 1977, Alföldi ny. 55 l., illusztr.

Hincz Gyula illusztrációinak és grafikáinak kiállítása az Egyetemi Könyvtárban. Debrecen, 1974. november. Katalógus. Összeáll. Bot Györgyné. [Bev.] Kádár Zoltán. Debrecen 1974, Alföldi ny. [24] l. illusztr.

Könyvezet és könyv, könyv és műelmény, mai könyvművészet. Előadások Lengyel Lajos könyvművész életmű-kiállítása alkalmából. Debrecen, 1976. május 25. (Szerk. Csúry István.) Debrecen 1976, Alföldi ny. 51 l. illusztr.

Lengyel Lajos grafikai és tipográfiai munkáinak, szociofotóinak és fotogramjainak kiállítása. Debrecen, 1976. május. Katalógus. Összeáll. Bot Györgyné. [Bev.] Pogány Frigyes. Debrecen (1976), Alföldi ny. 7 l., 8 t.

Reich Károly illusztrációinak és grafikáinak kiállítása az Egyetemi Könyvtárban. Összeáll. Bot Györgyné. Debrecen 1975, Alföldi ny. 24 l.